

Information från Länsbibliotek Uppsala Nr 2 2005

BIBLIOTEK I LÄNET

Celsiuskolans bibliotek. Foto: Åsa Mattsson

När jag slutade på Celsiusskolan, efter 9 år som gymnasiebibliotekarie, var det med blandade känslor. Celsiusskolans bibliotek, ett nybygge på ca 700m², stod och glänste som en juvel i en annars sliten skola. Innan dess hade jag och min kollega, Carin, jobbat i ett vedervärdigt kyffe på 250m². Stolthet, vemod och lättnad blandades om vartannat. I den här skolan hade jag kämpat med eleverna i deras utbildning, jag hade arbetat med lärare som villigt anammat den nya tekniken och med lärare som kanske inte sett riktigt alla möjligheter. Jag hade avstyrat bråk, diskuterat Terry Goodkinds senaste bok, skrattat åt klassens clown, svurit över barnliga elever som larvat sig med stöldlarmet, slagits för ett nytt bibliotek, infört konstiga regler, infört smarta regler, hjälpt till med balansräkningar i UF-projekt, lyssnat på killars tjejproblem, lyssnat på tjejers killproblem, exalterat diskuterat varför Roma är så mycket bättre än Juventus (jaja, det här var innan den här säsongen!) Kort sagt, levtt mitt liv och deltagit i andras liv i det där fantastiska biblioteket. Att vara gymnasiebibliotekarie är något vansinnigt, galet, underbart, uttömmande, omtumlande ...och grymt roligt! Det händer mycket inom skolbiblioteksvärlden idag, framför allt hur information söks och hur vi bibliotekarier ska arbeta med detta, men även en massa annat och detta temanummer om skolbibliotek i Uppsala län kommer visa en del av denna fantastiska biblioteksvärld...

Tony Melander, Länsbibliotek Uppsala

BIBLIOTEK I LÄNET

Information från Länsbibliotek Uppsala

Innehåll - Tema: skolbibliotek

En mot alla, alla mot en 3

Länets gymnasiebibliotek - lika och olika 4

Vad gör eleverna i skolbiblioteket?
undersökning av Elisabeth Buss 6

Informationskompetens - var ska vi lägga krutet? 7

Notiser 10

Världsbokdagen 2005 - Douglas Foley 11

Notiser 12

Jag vill berätta vem jag är! 13
intervju med författaren Susanne Levin

Skolbiblioteksavtalet
- smygavgift eller ett lyft för skolor
utan egna bibliotek och bibliotekarier?

Vi på Länsbibliotek Uppsala önskar alla en glad sommar

Solveig Hedenström, Kerstin Hedlund, Kerstin Jonsson

Tony Melander och Maria Törnfeldt

Ansvarig utgivare: Maria Törnfeldt

Redaktör: Tony Melander

Bidrag är mycket välkomna!

Skickas till: Tony Melander

Länsbibliotek Uppsala, Box 643, 751 27 UPPSALA

eller faxa till 018-13 25 26, e-post: tony.melander@lul.se

Utgivningsplan 2005

Nr	Manusstopp	Distribution
2	20.5	10.6
3	16.9	7.10
4	18.11	9.12

En mot alla, alla mot en

- Har du trippel-A-batterier?
- Vet du när Katte-tröjorna kommer?
- Kan du tyda vad min lärare skrivit här på min uppsats?

Få frågor förvånar en skolbibliotekarie. Man blir nästan röd över vad eleverna uppenbarligen tror en om. Samtliga ovannämnda frågor fick tyvärr nekande svar, men också ljuva stunder när allt faller på plats inträffar – en kille stannar framför disken och ber mig hjälpa honom hitta fakta om hur basket uppstod. Kunskap jag sparar sedan tolvårsåldern kommer plötsligt till användning och jag får äntligen berätta om James Naismith och persikokorgarna den där dan i december 1891! Killen stirrar osäkert på mig. Skrämde jag honom nu?

Andra frågor kan behöva utredas mer, men får även de ofta ett svar. Så var naturligtvis fallet med ”Har du såna där ölpennor?”.

Och vem kan motstå ”Finns det ett rimlexikon här? Jag har håltimme och tänkte rimma lite?”
Inte jag. LundeQ fick mitt fax samma eftermiddag.

Ibland passar rent handgripliga svar. Ett förnärmat ”Finns det verkligen inga böcker om fysik på det här biblioteket?” besvaras bäst med en militant handrörelse mot de två fullmatade hylorna.

Hur beskriver man en dag med gymnasisterna? Den vindlar sig från Poslätten till nervsystemet, via chassidism och Elvis, längs engelsk språkhistoria och vittnespsykologi förbi Marcus Aurelius fram till ätbart i naturen, och någon enstaka gång från radon till Martin Beck. Varje dag träffar jag dem som vill göra det enklaste; ”vi ska ha nåt om lyrikens historia i världen, men ingen bok, kanske en broschyr”. Hoppet att någon ska ha skrivit fem, tio sidor om just det ämne man valt lever ständigt. Samtidigt möter jag varje dag genuina

uttryck för viljan att utvecklas och strävan efter mer och bättre, t ex tjejen jag hörde gratulera sin kompis: ”Å, får du honom i tyska?! Det hade jag förra året – du kommer att lära dig SÅ mycket!” Och varje rutininsnärjd och trött bibliotekarie, som känner sig tagen för given, borde få en lektion inbokad med klassen som applåderar allt som rör sig! En tvåminutersintroduktion av de för ämnet lämpligaste tidskrifterna och referensverken följs av en dånande applåd man sannerligen skulle kunna vänja sig vid...

*Katedralskolans bibliotek
Foto: Kerstin Vitalis*

Ja, jag vet, inte med ett ord har jag nämnt den höga ljudnivån, skrivarens fem dagliga pappers-trassel, det aldrig sinande frågandet efter sax och lim (vikten av ett snyggt omslag till inlämningsuppgiften har upphöjt klipp-och-klistra till rena gymnasiereligionen), de beslagtagna läskburkarna, för att inte tala om alla försenade lån. Det finns där ju ändå.

Min övertygelse är att man – inte minst i detta yrke – måste ta tillvara de glada och förbryllande upplevelserna och suga på dem som Marianne-karameller.

Tid att gnissla tänder finns det alltid.

*Kerstin Vitalis
Katedralskolan, Uppsala*

(Ölpennor? Ja, det var spritpennor flickan behövde till sitt overheadpapper.)

Länets gymnasiebibliotek

– lika och olika

Dessa gymnasieskolor

deltar i länets nätverk för gymnasiebibliotek:

Bildningscentrum Jan Fridegård, *Håbo kommun*

Bolandsskolan, *Uppsala kommun*

Bruks gymnasiet, *Östhammars kommun*

Celsiuskolan, *Uppsala kommun*

Ekeby gymnasium, *Uppsala kommun*

Fyrisskolan, *Uppsala kommun*

Uppsala läns 14 gymnasiebibliotek skiljer sig åt i fråga om storlek, anslag, personal, bestånd och en mängd andra saker. Gemensam för alla är dock strävan att utgöra en betydelsefull resurs för elever och lärare i samband med den pedagogiska arbetsprocessen.

400 eller 1500 elever? Lokaler på 200 eller på 700 kvadratmeter? Ett biblioteksanslag på 110 000 eller 300 000 kronor? Självklart är grundförutsättningarna för länets gymnasiebibliotek olika.

Något som sätter en unik prägel på verksamheten är inte minst vilka programinriktningar som finns på en viss skola. Biblioteket på Westerlundska gymnasiet, som i princip har alla nationella program, ser naturligtvis inte likadant ut som biblioteket på en mer specialiserad skola som t.ex. naturbruksgymnasiet Jällaskolan. Lundellska skolan som bl.a. utbildar apotekstekniker och naturvetare med medicin- och vårdinriktning, har så klart ett bibliotek med en annan profil än Bolandsskolan där yrkestekniska program samt det estetiska programmet är tongivande.

Gymnasieskolornas olika programinriktningar präglar både mediebestånd och de olika sätt på vilka biblioteket används i undervisningen. Att biblioteket används är uppenbart. Det undersökande arbetssätt som blivit allt vanligare i undervisningen innebär att eleverna hela tiden måste öva sig i att medvetet och kritiskt använda olika sorters informationskällor. (Så som även betonas i Skolans nationella mål, Lpo94.) Biblioteket spelar här en självklar roll.

Olika utmaningar

Gymnasiebiblioteket - och bibliotekarien - som en värdefull resurs i undervisningen är i verkligheten dock inte en självklarhet för alla elever och lärare. De flesta av länets gymnasiebibliotekarier funderar därför en hel del över vilka som egentligen är de bästa metoderna för nå ut till fler användare med allt vad skolans bibliotek kan erbjuda.

Olika former av undervisning i informations-sökning pågår på alla länets gymnasiebibliotek. Mycket krut läggs varje höst på de elever som börjar nya på skolan och därför behöver särskilda introduktioner. Flera av biblioteken satsar också t.ex. på särskild undervisning samband med projektarbetet i åk 3. Den allra största utmaningen för flera av länets gymnasiebibliotekarier är emellertid den att få till ett utökad samarbete med fler lärare. För det är ju framför allt läraren som avgör om eleverna ges tillfälle till kontinuerlig och handledd övning i att på ett medvetet sätt söka, värdera och använda information.

Förutom den ständiga utmaningen i att göra biblioteket till en fullt integrerad del av skolans verksamhet, möter gymnasiebibliotekarierna lite olika utmaningar just nu, beroende på i vilket läge verksamheten befinner sig i när det gäller personal, bestånd och andra resurser.

På flera av gymnasieskolorna är eller står biblioteken i begrepp att bli involverade i hur cirkulationen av skolans läroböcker administreras. Dessa projekt kräver en hel del arbete och planering, inte minst i början och slutet av ett läsår. I gengäld kan de hjälpa till att bättre integrera biblioteket och dess personal i skolans verksamhet som helhet.

Grafiskt Utbildningscenter, *Uppsala kommun*
Högbergsskolan, *Tierps kommun*
Jällaskolan, *Uppsala kommun*
Katedralskolan, *Uppsala kommun*

Linnéskolan, *Uppsala kommun*
Lundellska skolan, *Uppsala kommun*
Rosendals gymnasium, *Uppsala kommun*
Westerlundiska gymnasiet, *Enköpings kommun*

För Anna-Stina Axelsson vid Bildningcentrum Jan Fridegård ligger det en särskild utmaning i arbetet med att definiera och tydliggöra sin roll som just gymnasiebibliotekarie i ett kombinerat folk- och skolbibliotek. Ekeby gymnasium i sin tur har nyligen fått en ny programprofil vilket innebär att även gymnasiebiblioteket måste omvandlas.

Ett helt nytt bibliotek har självklart sina alldeles egna utmaningar. På Grafiskt Utbildningscenter, GUC, har bibliotekarien Kerstin Adeniji ägnat de senaste tre åren till att bygga upp ett helt nytt bokbestånd från grunden och marknadsföra sin biblioteksidé. Detta är en fas som Lisa Roos, bibliotekarie på det nya Rosendals gymnasium, nu precis även hon har gått in i.

Utökat samarbete

Det har varit en stor personalomsättning bland länets gymnasiebibliotekarier under de senaste åren. Detta har säkert fört med sig ett extra stort intresse för uppgiften att definiera - och kanske omdefiniera - både gymnasiebibliotekets roll och den egna yrkesrollen som bibliotekarie.

I detta sammanhang är det nu etablerade nätverket mellan länets gymnasiebibliotekarier mycket viktigt. Fler än hälften av oss är ensam-bibliotekarier. Men i och med regelbundna gemensamma arbetsmöten, ges vi trots detta alla möjligheten att tillsammans med bibliotekarie-kollegor fördjupa oss i de där frågorna som ingen på den egna arbetsplatsen är riktigt lika passionerat intresserad av som en själv, som t.ex. *"Ska jag bryta ut ungdomsromanerna från Hc-hyllan?"* eller det mer praktiska *"Har ni också problem med inloggningen till den eller den databasen?"*.

Celsiussskolans nya fina bibliotek på 700 m²
Foto: Åsa Mattsson

Det utökade samarbetet mellan gymnasiebiblioteken innebär alltså ett löpande utbyte av erfarenheter kring olika undervisningsprojekt, liksom kring frågor om förvärv, skyltning, gallring etc. Nätverket satsar också på att få till stånd gemensamma fortbildningstillfällen och gemensam upphandling av informationsdatabaser. Dessa två aspekter hjälper länsbiblioteket ofta till med. Länsbiblioteket administrerar numera även den webbcommunity som vi använder för att lagra gemensamma dokument och för att hålla kommunikationen igång även när det fysiska rummet skiljer oss åt.

Länets gymnasiebibliotek har som sagt olika utgångslägen när det gäller skolans inriktning och tillgängliga resurser. Den stadiga grunden för samarbetet gymnasiebibliotekarierna emellan är dock entusiasmen inför den egna professionen och vad den kan föra med sig i form av stimulerande elevkontakter och samarbete med lärarna på skolan, pedagogiska utmaningar och givande litteraturförmedling, högt tempo och högst varierande arbetsuppgifter.

Elin Hirschfeldt,
bibliotekarie på Linnéskolan

Vad gör eleverna i skolbiblioteket?

– undersökning av Elisabeth Buss

Vad gör eleverna i skolbiblioteket? Vilken roll spelar det i deras vardagsliv i skolan? Vem är användarna? Dessa och andra närliggande frågor fokuseras i den undersökning jag har gjort i ett gymnasiebibliotek i Uppsala.

I de avslutande studierna i Biblioteks- och Informationsvetenskap vid Uppsala Universitet ingår ett uppsatsarbete. För detta har jag valt att skriva om elevernas aktiviteter i skolbiblioteket. Aktiviteterna kategoriseras som fritidsrelaterade och undervisningsrelaterade, termer som jag har hämtat från Elisabeth Tallaksen Rafstes forskning. Hennes avhandling *Et sted å laere eller et sted å vaere? En case-studie av elevers bruk og opplevelse av skolebiblioteket* (2001) väckte mitt intresse för skolbibliotek och användarnas/elevernas uppfattning om detta.

För att få svar på min frågeställning har jag gjort observationer och intervjuer. Det som framkommer av undersökningens första del, som är baserad på observationer, är att dubbelt fler flickor besökte biblioteket under mina observationspass. Detta kan eventuellt förklaras med att skolans elevunderlag domineras av flickor. De använde sig av biblioteket som arbetsrum i högre grad än pojkarna: för skolarbeten i form av enskilda projekt och grupparbeten, för läsläsning och provförberedelser. Både medhavd litteratur och lånat biblioteksmaterial användes. Pojkarnas användning av biblioteksrummet var något mer fritidsorienterad: tidningsläsning, avkoppling och umgänge. Men båda grupperna rörde sig växelvis mellan de två kategorierna aktiviteter: ena stunden var de upptagna med en skoluppgift, för att i nästa stund hämta en tidning t.ex. Elle eller Goal som de bläddrade i några minuter för att sedan återgå till skolarbetet.

Vid datorerna kunde jag iaktta en liknande flexibilitet. Omkring 550 elever vistades i de två datasalarna under mina observationstimmar. Av dessa elever var majoriteten flickor, inemot 430, medan drygt 120 pojkar använde datasalarna. I den mindre datasalen, avsedd för mer enskilt och tyst arbete, var majoriteten av både flickor och pojkar sysselsatta med undervisningsrelaterade uppgifter. I den större datasalen ägnade sig flickor i huvudsak åt skolarbete, medan pojkars sysselsättning var skol- och fritidsrelaterad i ungefär lika hög grad. Enligt mina iakttagelser roade sig pojkar någon enstaka gång med dataspel, oftare än flickor. De å sin sida ägnade mer tid åt chattande.

I den andra delen av undersökningen (baserad på intervjuer) intresserar jag mig mer för hur eleverna uppfattar och tolkar skolbiblioteket. Som bäst håller jag på med denna del samtidigt som vi på kursen är i avslutningsskedet på utbildningen. Analys och konklusion kvarstår av mitt uppsatsarbete, som jag har för avsikt att slutföra under sommaren.

*Elisabeth Buss
Biblioteks- & informationsvetenskap,
Uppsala universitet*

*Lundellska skolans bibliotek.
Det är dock inte i detta bibliotek som
undersökningen gjorts.*

Informationskompetens

– var ska vi lägga krutet?

Under de år som jag har arbetat som skolbibliotekarie, har jag ofta upplevt stunder då det känns som om jag bara står och stampar. Det kan finnas många skäl till att den känslan dyker upp. Även om samarbetet med lärarna ibland har fungerat rätt så bra, har tvivlet ändå dykt upp. Gör jag ”rätt” saker? När jag verkligen alla elever på det här sättet? Lär sig eleverna något mer bara för att jag finns med i undervisningen? Hur ska jag ensam kunna nå alla lärare? Allt som oftast känner jag mig väldigt förvirrad över min egen roll på skolan och som bibliotekarie. Vad kan jag egentligen bidra med och stämmer det överens med andras förväntningar på mig? Att skaffa mig en överblick över skolans pedagogiska organisation och verkligen förstå vad som skulle kunna vara min nyckelroll, är inte så lätt där jag står på golvet.

Jag har under senare tid förstått att det inte heller är min uppgift. Den pedagogiska överblicken och specialkompetensen att se var varje medarbetare kan användas mest effektivt har skolans rektor. Under det här läsåret har rektorn vid min skola, Rolf Viberg, bibliotekschefen Malin Ögland, och jag som gymnasiebibliotekarie haft återkommande möten för att diskutera hur vi ska utveckla bibliotekets roll i våra elevers lärande. I praktiken har samtalen kommit att handla om informationskompetens och hur vi kan göra det genomskinligt för lärarna. Vad är informationskompetens egentligen och hur kan det integreras i undervisningen?

Vet vi själva vad informationskompetens är? Vilken definition vill vi i så fall använda oss av? Traditionellt har vi bibliotekarier fokuserat mycket på informationssökningsaspekten av informationskompetens. Det är inte så konstigt. Vi är ju själva

experter på att söka information. Problemet - om det nu är ett problem, och i så fall är det bara ett av dem - är att många andra, t ex elever, också anser sig vara experter på att söka information. Två ganska nya artiklar, *In defense of stupid users* av Todd Miller och *Information Literacy makes all the wrong assumptions* av Stanley Wilder, driver tesen att många elever inte alls vill ha hjälp med att lära sig söka information. De kunskaper som eleverna redan besitter uppfattar de som tillräckliga, och så länge inte lärarna ställer krav på att de ska använda andra texter än de som går att hitta via Google, så kommer eleverna inte förstå poängen med ytterligare kunskaper i sökteknik. Miller skriver att ”[t]he reality is that Google gives its customers what they want: simple searching, powerful results.”

Nu varken tror eller tycker jag att kunskaper om Google räcker för att någon ska kunna sägas besitta informationskompetens. Kan man förresten vara informationskompetent? De teorier som idag anammats av de flesta som forskar kring bibliotek och pedagogik springer ur en konstruktivistisk eller poststrukturalistisk vetenskapssyn. Christine Bruces definition av informationskompetens har många tittat närmare på, inte minst vi i Bålsta. En av Bruces kriterier för informationskompetens innebär att individen är medveten om att hon går in i en kunskapsprocess. Kunskapsprocessen har beskrivits av bland andra Carol Kuhlthau, som fokuserar på individens känslor i olika faser av processen. Vissa faser är mer kritiska än andra, t ex problemformuleringsfasen. Där känner eleverna ofta förvirring och uppgivenhet. Nu frågar jag mig, var är det egentligen som våra elever behöver mest hjälp? Var ska vi bibliotekarier lägga krutet just nu?

Jag bestämde mig för att testa ett nytt sätt att angripa projektarbeten här på skolan. Istället för att visa eleverna olika databaser som kunde vara nyttiga i ett projekt om genteknik, som två klasser skulle genomföra, gav jag dem istället ett A4-papper med länk- och litteraturtips, som de fick kolla upp på egen hand. Jag valde att prova en typ av reflekterande samtal med eleverna istället. Utifrån en bild av kunskapsprocessen, som finns i boken *Det öppna lärorummet*, kompletterad med Kuhlthaus "känslor" i processens olika faser, samtalade jag med eleverna i grupper om tre till fem stycken. Jag förklarade hur jag ser på bilden och vad faserna innebär. Sedan frågade jag om eleverna tyckte att det brukar gå till ungefär såhär. De flesta sa att de kände igen sig i bilden, men ansåg att de oftast hoppar fram och tillbaka mellan de olika faserna. Jag undrade också vilken fas de brukar tycka är svårast. Många elever nämnde problemformuleringsfasen, men även bearbetningsfasen, som svårast. Det tyckte jag var intressant. Uppenbarligen är det svårare att bearbeta texter än att finna dem.

Detta för oss tillbaka till lärarna igen. I höstas ordnade rektor, bibliotekschefen och jag en studiedag för lärarna kring informationskompetens. Om vi överhuvud taget ska arbeta med informationskompetens på skolan, måste alla lärare veta vad vi menar med begreppet. Det måste råda någon form av konsensus kring dess betydelse och det arbetssätt vi ska använda. Dels fick lärarna under dagen tid att läsa valda delar ur rapporten *Textflytt och sökslump*, dels höll rektor, bibliotekschefen och jag muntliga anföranden kring läs- och skrivutveckling, kunskapsprocessen och Bruces definition av informationskompetens. Sedan fick lärarna sitta i grupper och diskutera utifrån följande frågeställningar:

- * Hur kan processen (enligt Kuhlthau) tydliggöras för eleven?
- * Hur kan informationskompetens integreras i dina kurser, ditt ämne?
- * Vilken av Bruces sju aspekter är mest relevant i din undervisning idag?
- * Vilka konsekvenser får det för eleven att arbeta undersökande i grupp jämfört med att arbeta undersökande individuellt?
- * Hur kan undervisningen i informationskompetens utvärderas?
- * Ge förslag på arbetsordning, på "gemensamma regler för arbetet med ett eller flera av de lokala målen i informationskompetens". Förslaget ska vara en grund, hjälp och handledning för en nyanställd lärare på BcJF och visa "så här gör vi på BcJF".

Något som kom fram i lärarnas diskussioner var att de ofta tycker att elevernas förkunskaper, t ex lästeknik och grundläggande ämneskunskaper, har vissa brister när de kommer till gymnasiet. Detta ser lärarna som ett hinder för ett undersökande arbetssätt. Det kan vara lätt att ge upp och se att den här typen av arbetssätt inte fungerar.

Frågan är om man inte ska göra större ansträngningar att nå eleverna där de faktiskt befinner sig. Med texter på en lagom nivå och bättre handledning i de "kritiska" faserna kanske en del av problemen kan övervinnas. Det som eleverna själva upplevde som svårt var ju dels problemformulering, här krävs handledning och inspiration, och dels textbearbetning, här krävs ökade insatser på läs- och skrivutveckling.

Vad blir min roll som bibliotekarie i det här scenariot? Är det som handledare i informationssökning jag gör mest nytta, tro? På min skola har vi till exempel diskuterat skolbibliotekariens roll som idégivare, när det gäller metoder för att arbeta undersökande och samtidigt utveckla elevernas informationskompetens. En lokal arbetsplan för informationskompetens kommer under året att utarbetas på gymnasiet. Den ska få formen av en handbok och på så sätt ge metoder och tips till alla lärare som genomför olika typer av projekt. Många projekt som genomförs idag innehåller faser som kanske förblir alltför oproblematiserade. Därigenom får inte eleverna det stöd som de behöver.

Något som jag tror blir en viktig uppgift för mig som bibliotekarie, blir att handleda eleverna i kritisk reflektion kring de texter de hittar och använder. Som sagt har eleverna inga större problem med att finna texter, men att sedan bedöma texternas relevans, tillförlitlighet och om det behövs ytterligare information, är svårt. Cushla Kapitzke skriver i en artikel från 2003, *Information literacy : a positivist epistemology and a politics of outformation*, att en ny slags informationskompetens behövs och att tidigare definitioner bygger alltför mycket på en positivistisk idétradition. Att kunna analysera texter kritiskt och se att de alltid är sprungna ur ett socialt, kulturellt, politiskt, etc. sammanhang är en nödvändig kompetens för eleverna. Detta har vi bibliotekarier kunskaper om och kan bidra med i vår handledarroll.

Just nu befinner jag mig själv i en kunskapsprocess, där jag håller på att få en delvis ny syn på min roll i undervisningen. Om inte cheferna i huset hade gjort frågan om informations-

kompetens till sin, tror jag fortfarande att jag hade stått kvar och stampat, som jag gjorde i början av artikeln. Det här är en fråga som är för stor för en ensam person att driva. Om samarbete mellan bibliotekarie och lärare bygger på konsensus kring de centrala begreppen, blir det mycket lättare att arbeta som skolbibliotekarie. Man blir säkrare på sin roll. Man kanske till och med känner att man är på väg någonstans?

*Anna-Stina Axelsson,
Gymnasiebibliotekarie
Bildningscentrum Jan Fridegård*

Referenslitteratur

Alexandersson, M & Limberg, L.:

Textflytt och sökslump : informationssökning via skolbibliotek.

Stockholm : Myndigheten för skolutveckling. (2004)

Bruce, Christine:

The seven faces of information literacy.
Adelaide: Auslib Press. (1997)

Eliasson, Anette & Lindö, Rigmor:

Det öppna lärorummet som grogrund för kunskapande.

Stockholm : Skolverket. (1999)

Kapitzke, Cushla:

”Information literacy: a positivist epistemology and a politics of outformation”,

Ur: *Educational Theory*, vol. 53 (2003:1), s. 37-53

Kuhlthau, Carol C:

Seeking meaning : A process approach to library and information services.

Norwood, NJ: Ablex. (1993)

Miller, Todd:

”In defense of stupid users”,

Ur: *Library Journal* 2005-03-15,

URL: <http://www.libraryjournal.com/index.asp?layout=articlePrint&articleID=CA509607>

Hämtad: 2005-05-11

Wilder, Stanley:

“Information literacy makes all the wrong assumptions”,

Ur: *The Chronicle of higher education* 2005-01-07.

URL: <http://chronicle.com/weekly/v51/i18/18b01301.htm>

Hämtad: 2005-01-25

Faktaruta

Anna-Stina Axelsson

Gymnasiebibliotekarie vid Bildningscentrum Jan Fridegård i Bålsta. Biblioteket är ett integrerat folk- och gymnasiebibliotek. Gymnasieskolan har c:a 400 elever fördelade på fem nationella program. Hösten 2005 utökas gymnasiet med ytterligare fem program.

Notiser

EBSCO i nya kläder

Artiklar i fulltext från mer än 2 000 engelskspråkiga tidskrifter - att läsa i dator på biblioteken eller hemifrån via inloggning med bibliotekslånekort. Länsbibliotek Uppsala har uppgraderat länsabonnemanget hos EBSCO. Databasen EBSCO Premier är mycket större än den tidigare och innehåller förutom artiklar från tidskrifter även 363 referensböcker i fulltext.

Det finns artiklar inom alla sorts ämnen bl a ekonomi, hälsa och sjukdom, musik, politik, religion, vetenskap och sport. Spännvidden på materialet är stort: alltifrån kortare artiklar om nöjen och fritid till mycket omfattande, mer vetenskapligt hållna texter. Databasen innehåller även biografier, foton, kartor och flaggor.

Länsabonnemanget omfattar också databasen **Novelist** – your guide to fiction, med lästips, författarbiografier, favoritförfattare, favoritböcker – hitta liknande böcker, främst för barn och ungdomar och mycket användbar för lärare. Databasen har adressen: <http://search.epnet.com>

Världsbokdagen 2005

Douglas Foley

På Bolandsskolan firar vi Världsbokdagen med författarbesök

En uppskattad tradition har det blivit att varje år på Världsbokdagen bjuda in en författare. En kombination av program riktade till vissa utvalda klasser och ett öppet program för alla intresserade i biblioteket gör att många elever får chansen att lyssna och ställa frågor. Olikheten bland vårt gymnasiums elever kräver olika typer av författare. För två år sedan besökte Niklas Krog skolan och berättade om sitt författarskap och om hur det är att kombinera arbete som brevbärare, skrivande och familj. Katarina Kieri förra året attraherade många flickor som är intresserade av att själva börja skriva.

*Årets författare blev Douglas Foley som med sitt okonventionella sätt att dela med sig av sitt liv och sitt skrivande lockade till många skratt. Vi upptäckte författaren när invandrarpojkar begeistrat berättade om hans ungdomsbok *Shoo bre*.*

*Dorothee Grelle & Barbro Engdahl,
Bibliotekarier vid Bolandsskolan*

Här följer Sofia Rapps upplevelse av dagen:

Douglas Foley föddes år 1949 i Wales och flyttade 20 år senare till Sverige. Men tiden emellan har han hunnit se en hel del av världen eftersom hans far jobbade i det brittiska kungliga flygvapnet, och de var tvungna att flytta en del på grund av det.

I slutet av 60-talet fick Douglas jobb i Sverige och flyttade därför hit. Han kommer ihåg att han tyckte Sverige var ett underligt land med många höghusboende och stressade människor.

Men efterhand lärde han sig språket, och insåg att det var en stor hjälp för hans levnad i landet.

Douglas Foley

Källa: Bonnier Carlsen

Ungefär 10 år senare började han som bibliotekarie i Alby i norra Botkyrka, på en skola där mångkulturen var ett stort faktum.

Douglas läste en hel del böcker, och många av dem skrivna för ungdomar. Men ofta tyckte han att böckerna kunde ha skrivits på ett annorlunda sätt, och av de böcker han läste var det kanske bara en bok på tio som var riktigt bra så han bestämde sig för att skriva en bok själv.

Douglas ville även bidra med något mer till skolan än att bara vara bibliotekarie, och med tanke på att så få böcker skrevs med invandrande pojkar som huvudpersoner kom han att skriva boken *Shoo bre* som bland annat tar upp de viktiga ämnena kärlek, ansvar och lojalitet. För den boken fick han "Nils Holgersson-plaketten" år 2004.

Men det var inte den första boken han skrev. Utan den första boken tyckte förlagen var för humoristisk och oseriös, och därför bestämde han sig för att skriva något mer allvarligt. Resultatet

blev *Ingen återvändo* som publicerades av Bonnier Carlsen. Det är en ungdomsbok som utspelar sig i Hongkong på 60-talet, och som baserar sig på Douglas egna upplevelser under hans vistelse där.

När Douglas berättar om sitt liv och sina böcker så gör han det med humor och värme, och det gör att det blir riktigt intressant att lyssna på. Här och där slänger han in en kommentar som får hela publiken att skratta gott.

Douglas berättar att det tar väldigt lång tid och mycket energi att skriva en bok, och att det krävs en hel del av författaren för att sätta sig in i personernas roller i boken. Han får en fråga om han kan tänka sig att skriva noveller, och svarar att tanken har korsat hans hjärna ett antal gånger men att det inte är något som är aktuellt just nu. Han får även frågan om han anpassar bokens innehåll efter vad som efterfrågas, och svarar att till en viss del så gör man det, till exempel som den gången då förlagen sade att de ville ha en allvarligare bok.

Douglas ger råden att man aldrig ska ge upp. Vill man något tillräckligt mycket så går det, bara man kämpar för det. Han kommer ihåg hur det var när han sökte olika jobb för att klara sig på egen hand i hans yngre dagar, och hur tufft det var. Men han skickade ansökningar till olika ställen, och till slut var det någon som på omvägar fick nys om honom.

Samma sak när han ville få sin första bok publicerad. Även om det inte gick så fortsatte han att skriva, och se vad han är idag: En framgångsrik författare!

*Skrivet av Sofia Rapp,
IK1, Bolandsskolan, Uppsala*

Publicerade böcker skrivna av Douglas Foley:

- * Friheten minus fyra
- * Ingen återvändo
- * Meningen med livet
- * Shoo Bre

Notiser

Länsbibliotek Uppsala blogg

Besök vår blogg!

Aktuell information, intressanta tips och annat:

Gå via Länsbibliotekets webbsida eller direkt:

<http://www.bloggi.se/index.php?blogId=814>

Fråga biblioteket.se

Nu går det att ställa frågor (via e-post) och få svar på inte bara svenska utan engelska, spanska, polska, finska, serbiska, kroatiska, bosniska och ryska. För att marknadsföra detta finns informa-

tionsmaterial i form av flyers på de olika språken. Hjälptill att marknadsföra detta på länets olika bibliotek! Länsbiblioteket förmedlar materialet antingen som wordfiler eller uppkopierat. Kontakta oss!

Jag vill berätta vem jag är!

intervju med författaren Susanne Levin

*I*dag tog jag med mig min bruna, gamla lärobok i hebreiska till lektionen. Det var den jag först fick börja läsa i när jag var sju år.

När S såg boken lyste hans ansikte. Innan han tog boken i sin hand och innan den fick honom att lysa visste jag inte att den var så fin. Nu vet jag.

ur Skriver dig till liv igen (2003)

-Jag debuterade som författare 1994 och har alltså skrivit i över tio år. Under hela den tiden har jag dessutom jobbat som lärare. Men förra våren, för ett år sen, kände jag att jag måste bestämma mig: ska jag skriva eller vara lärare? Och det kunde jag ju inte, det var svårt att välja! Så jag tänkte att jag skulle söka stipendium. Jag sökte ett genom Sveriges författarfond, vilket jag gjort några gånger tidigare och inte fått. Dessutom såg jag att landstinget hade ett stipendium man kunde söka, ett stort stipendium. Tidigare, när jag debuterade, hade jag sökt och fått ett litet stipendium från landstinget. Men det här var alltså ett större. Och det tog jättelång tid, en vecka minst, att bara göra i ordning alla ansökningshandlingar. Och jag tänkte hela tiden varför ska jag lägga ner en massa tid på att söka nåt jag inte kommer att få? Vid det här tillfället, alltså förra hösten, jobbade jag 80%, och var inne på att det var bättre att satsa på skolan och skriva sen. Jag tänkte att jag inte kan göra två saker samtidigt. Jag trodde ju inte att jag skulle få nåt stipendium. Men i december förra året, fick jag både stipendiet från Sveriges författarfond och från Landstinget! Och då trodde jag att jag var ett geni! Mitt självförtroende steg, det måste jag ju säga! Nu hade jag möjligheten att skriva! Genast kunde jag ta bort två kurser som jag hade på skolan. Men jag ville också ha en liten fot kvar i skolvärlden, för skolan

berikar mitt skrivande, jag inspireras av ungdomar, eftersom jag lever bland dom varje dag!

-I och med att jag fick så mycket pengar, känner jag att jag kan skriva i flera år.

Och det är så himla skönt!

Det är en underbar känsla, som inte går att beskriva... jag blir alldeles tokig ibland, när jag tänker på det. Det är för bra för att vara sant! Folk tror på mig. De var dessutom eniga i sitt beslut att ge mig stipendiet! De tyckte allihopa att jag skulle ha det! Mitt självförtroende har stigit!

-Författarskapet är två saker. Dels är det skrivandet, och det tar mycket kraft, och dels är det att gå ut och möta sin publik. Jag tycker det är jätteroligt att få prata om mina böcker och författarskapet och jag vill jättegärna komma ut till biblioteken och prata. Jag har ju varit på många ställen och pratat, men jag skulle vilja komma ut mycket mer! Vanan att möta människor och prata har jag från mitt arbete som lärare. Jag kommer gärna till skolor och skolbibliotek! Jag jobbar ju på Katedralskolan och nu känner jag att de, för första gången, utnyttjar mig i det jag är bra på. Det är så härligt, jag har haft kurser i litterär gestaltning, skrivarkurser för ungdomar och så handleder jag projektarbeten, när eleverna skriver

Susanne Levin
Foto: Tony Melander

Landstingets kulturnämnd utsåg år 2004 författaren **Susanne Levin** till mottagare av landstingets konstnärliga utvecklingsstöd under de kommande tre åren. Stödets syfte är att ge professionella kulturutövare med anknytning till länet möjlighet till utveckling och förnyelse under en längre period. Utvecklingsstödet uppgår till 100 000 kr per år i tre år.

novellsamlingar och diktsamlingar. Eleverna tar verkligen vara på det jag har att ge! Och dom är jätteduktiga och går verkligen in för det. Så det är nåt jag ska fortsätta med; kurser i litterär gestaltning och att handleda projektarbeten.

-Vid författarbesök pratar jag mycket gärna om skrivandet, för jag tycker det är ett under att kunna uttrycka och formulera sig! Att kunna säga något utan att det låter falskt, att man fångar den där äktheten. Det är beroendeframkallande! Skrivandet har alltid varit ett uttrycksmedel för mig, men jag fick inte till det som jag ville, förrän jag var vid 40 års ålder. Om jag hade tvingats välja bort skrivandet nu, hade det känts som en jätteolycka, ungefär som att gå i pension! Jag är så oerhört tacksam över att ha fått den här möjligheten att kunna satsa på skrivandet.

-Varför skriver jag? Det är flera orsaker; när jag började skriva pratade man mycket om förnekandet av förintelsen och jag kände jättestarkt att jag ville berätta vem **jag** var. Alltså, att vara ett barn till en som överlevt förintelsen. Jag hade en oreda i huvudet, som jag måste reda upp, för att förstå hur saker och ting är. Och för att försöka förändra, för det är så många saker som inte är bra. Världen är inte så bra alla gånger! Det som är viktigt för mig är arbetet mot främlingsfientlighet, rasism och övergrepp. Det är det temat, och söka efter sin identitet, som jag skriver om. Utifrån det judiska ödet. När jag var barn, i skolan, vågade jag inte tala om att jag var judinna. Nu kan jag skoja om det, använda jiddischuttryck och sånt. Och nu ligger det i tiden att tala om sin bakgrund. Det finns en allmängiltighet i att prata om sin bakgrund. När jag var på världsbokdagen på Linnéskolan och pratade om min senaste bok, kom det efteråt fram en kille,

som måste ha varit palestinier. Han var född i Israel. Det var ett fantastiskt möte mellan honom och mig. Jag hade pratat om det judiska och om den längtan som fanns inom mig, men han längtade också till Israel. Jag skriver ju utifrån mig, men det är fantastiskt när andra kan känna igen sig i det jag skriver!

-Läsandet är oerhört viktigt! Jag är ju barn till en kvinna som är född i Ungern och en man som är född i Sverige, men av invandrade föräldrar. Ingen i min familj hade tagit studenten och det var ett sammelsurium av språk hemma hos oss. Och när min brorsa och jag började skolan, envisades vi med att mammas brytning var ”rätt” och vi sa ju fel ord och så där och man blev ju utskrattad. Men jag har förvärvat mitt språk genom att läsa, jag läste som en galning! Det är läsandet som har fått mig att bli bra på språk. Min faster uppmunttrade mig att läsa och skriva. Och jag skrev brev till henne och dikter. Det var läsandet som gjorde att jag fick ett bra språk. Och det måste man säga till invandrarungdomar idag; de måste läsa böcker! Om dom inte lär sig hantera svenska språket på alla nivåer, då är dom ju språkligt handikappade. Man kan göra sitt eget liv och man får inte ge upp. Man påverka sitt liv mer än man anar! Har man språket, har man ganska mycket!

Böcker av Susanne Levin:

- Leva vidare (1994)
- Som min egen (1996)
- Suggan i dömen (1998)
- Tillbaka till Király utca (2000)
- Skriver dig till liv igen (2003)

Skolbiblioteksavtalet – smygavgift eller ett lyft för skolor utan egna bibliotek och bibliotekarier?

I UNT debatt den 14 maj undrar Docent Karin Forsberg Nilsson om det är skolbarnen som ska betala för att få gå på biblioteket. Hon skriver: "Uppsala kommun har börjat ta betalt av skolbarn för att utnyttja biblioteken" Så är naturligtvis inte fallet! När kommundelarna upphörde 2003 beslöt man att ansvaret för skolbibliotek ska ligga hos barn- & ungdomsnämnden inom Uppsala kommun, inte kulturnämnden. Detta innebär alltså att folkbiblioteken i Uppsala kommun inte har något politiskt uppdrag att tillhandahålla biblioteksservice till skolorna. Grundskolan har alltid betalat för denna service; under kommundelarnas tid också. 2004 togs dessa pengar tillbaka av skolan och man ville ha ett system där varje skola som ville använda ett folkbibliotek skulle göra ett eget avtal med sitt närmaste bibliotek. Under 2005 säger det nya avtalet att den enskilda skolan ska betala 146 kr/elev. Saken är ju den, att många grundskolor saknar bibliotek eller en utbildad bibliotekarie. I dagens skola ska eleverna på ett tidigt stadium lära sig att söka, värdera och sovra information. Att vara informationskompetenta! Ett folkbibliotek kan inte begäras ha resurser för att serva skolelever gratis. Det är ju inte gratis att driva ett bibliotek, det har det aldrig varit... Man kan dessutom fråga sig vad folkbiblioteket ska ha för biblioteksservice för skolbarnen? Hur kan ett folkbibliotek erbjuda skolbiblioteksservice och vad innebär skolbiblioteksservice? Utöver den självklara hörnpelaren läsning, ska ett skolbibliotek erbjuda handledning för elever i ett undersökande arbetssätt. Det ska finnas åldersanpassade medier, databaser, en anställd bibliotekarie som väg- & handleder eleverna och lärarna när det gäller att söka information och vara källkritisk mot denna information. Dessutom måste skolbibliotekets personal ha kännedom om

och tillhandahålla material för elever med särskilda behov. Ett väl fungerande skolbibliotek är ett fantastiskt redskap för eleverna i deras utbildning. Men, återigen, det är ju inte gratis! Av den framförhandlade summan på 146 kr/elev går 30 kr till medier och 116 kr till många, viktiga saker:

- * Lektioner i bibliotekskunskap
- * Lektioner i källkritik
- * "Bokprat" – presentationer av böcker
- * Barnbibliotekariers medverkan vid planering av läsprojekt eller temaarbeten
- * Barnbibliotekariers medverkan på föräldramöten då man t.ex. diskuterar barns språkutveckling och presenterar barn- & ungdomslitteratur
- * Möjlighet att besöka ett folkbibliotek när det är stängt för allmänheten
- * Bokbuss som stannar vid skolorna på landsbygden
- * Tillgång till Uppsala kommuns samlade mediebestånd

Allt detta som nämnts kräver tid och personal och ryms inte inom ordinarie öppethållande för allmänheten. Det är mycket för bara 116 kr/elev. Och kom ihåg att folkbiblioteken alltså inte har detta uppdrag i Uppsala kommuns nya organisation. Karin Forsberg Nilsson och andra som kanske tror att biblioteken skor sig på barnen bör istället se detta som en vilja att arbeta mot en utbyggd skolbiblioteksverksamhet i Uppsala kommun. Man bör se det nya skolbiblioteksavtalet som, inte ett hot mot skolornas läromedelsanslag eller ett hot om indragna konsert- eller teaterresor, utan som en utveckling av skolans arbetssätt i ett dynamiskt, modernt samhälle.

*Tony Melander,
bibliotekskonsulent Länsbibliotek Uppsala
Karin Hjelm, enhetschef Stadsbibliotekets
barn- & ungdomsavdelning*

Kalendarium våren 2005

Januari

20 januari

Psykiska funktionshinder - diagnoser och bemötande

27 januari

Kan man mäta kvalitet - medieplanering 2

Februari

16 februari

BIN-projektet - regional medieförsörjning
Medieplanering 2

18 feb

Bibliotekschefsmöte

Mars

4 mars

Arbetsmöte för barn- och skolbiblioteksansvariga

11 mars

Arbetsmöte för bokbusspersonal
i DUWCAT-länen

17 mars

Biblioteket i förvandling - förändra eller förändras? - Medieplanering 2

18 mars, fm

Bibliotekschefsmöte

18 mars, em

Det nya Fråga biblioteket - en nationell frågetjänst gemensam för alla bibliotek

19 mars

Återträff för Unga skrivare

April

1 april, em

EU på internet

4 april

Framtidens bibliotek - hur gick det sen?

8 april

Hur kan kommunbiblioteket vara med om att skapa 24-timmars myndigheten?

vecka 15

Talboken 50 år

Maj

11 maj

Bokpratskurs för barn- och skolbibliotekarier

13 maj

Bibliotekschefsmöte

Juni

3 juni

Möte med barn- och skolbibliotekarier

15-19 juni

Unga skrivare 2005

Landstinget i Uppsala län

www.lul.se/lb